

VILNIAUS UNIVERSITETO TEISĖS FAKULTETO BAIGIAMOJO EGZAMINO TEISINIO ARGUMENTAVIMO TEORIJA PROGRAMA

Egzamino dalis (pagal eiliškumą) ir jos turinys		Trukmė	Pateikimo forma	Galimi naudoti informacijos šaltiniai (jų forma)	Papildomos pastabos
Teorinė dalis	Du atviri klausimai pagal baigiamojo egzamino programoje nurodytas temas.	1 val.	Visiems studentams pateikiami tie patys du teorinės dalies klausimai.	Negalima naudoti jokių informacijos šaltinių.	Pasibaigus teorinei daliai skirtam laikui, atsakymai įteikiami baigiamojo egzamino komisijos atstovui ir daroma 10-15 min. pertrauka.
Praktinė dalis	Užduotis, skirta teisinio argumentavimo teorinių žinių pritaikymui, sprendžiant pateiktą teisinį kazusą.	1 val.	Visiems studentams pateikiama ta pati praktinė užduotis.	Leidžiama naudotis visais informacijos šaltiniais, tiek spausdintais, tiek elektroniniais (t. y. sutartimis, kodeksais, įstatymais ir kita normine medžiaga, vadovėliais, kita specialiaja literatūra ir kt.).	Pasibaigus praktinei daliai skirtam laikui, atsakymai įteikiami baigiamojo egzamino komisijos atstovui.

Baigiamojo egzamino temos

1 tema. Teisės nustatymo ir apibrėžimo problematika. Tinkamos teisės sampratos paieška ir prasmė. Teisės galiojimas. Teisę kuriantys faktai. Teisė subjektine prasme.

2 tema. Teisė, logika, vertybės. Normų logika ir teiginių logika. Logikos dominavimo problematika. Logikos klaidos. Dedukcinis pateisinimas: prielaidos ir ribos. Teisinių sprendimų pagrindimo problematika. Teisinė sąmonė. Teisingumas: supratimas ir vykdymas. Procedūrinis ir materialusis teisingumas. Ekonominis efektyvumas kaip teisingumo kriterijus. Sąžiningumas ir protingumas teisėje. Teisinio sprendimo vertybiniai aspektai.

3 tema. Argumentai teisėje. Argumentų formos ir argumentavimo taisyklės. Teisė kaip faktinis argumentas. Argumentai kaip teisės šaltiniai. Argumentų šaltiniai. Argumentavimas, motyvavimas ir racionalumas. Praktinė ir teorinė faktinių teiginių reikšmė. *Prima facie* teiginiai: pobūdis ir kriterijai. Argumentavimo suderinamumas ir nuoseklumas. Faktinių teiginių racionalumo priežastys. Racionalumas – teisinio argumentavimo išreikštų faktinių teiginių būtinoji sąlyga. Racionalaus teisinio diskurso ribos ir reikalingumas. Teisingumas ir racionalus mąstymas. Teisinio motyvavimo dilema: žinios, tiesa ir teisingumas. Teisinis motyvavimas ir teisinio tikrumo lūkesčiai. Teisinis diskursas.

4 tema. Teismo diskrecija priimti sprendimus. Diskrecijos panaudojimas. Diskrecija: galia, neveiklumas ir pasitikėjimas. Diskrecija elgesio požiūriu. Diskrecija ir norma. Diskrecija kaip pareiga. Diskrecija: sunkios ir

lengvos bylos. Ar teisėjai kuria teisę? Teisėjų teisės kūrimo teisė ir konstitucinis valdžių padalijimo principas. Teisės kūrimas ir teisės aiškinimas. Teisės aiškinimo ribos. Originalizmo ir „gyvosios konstitucijos“ sampratos.

5 tema. Teismo sprendimų priėmimas. Teismų sprendimų priėmimas besikeičiančių technologijų ir socialinių pokyčių kontekste: tarp stabilumo ir pažangos. Konfliktuojančių vertybių identifikavimas. Konfliktuojančių vertybių įvertinimas ir balansavimas. Principų įvertinimas ir balansavimas. Analogijos taikymas nereglamentuotiems santykiams. Principų reikšmė sunkiose bylose. Teisingumo vykdymas. Vienintelio teisingo atsakymo problema. Teismų sprendimų įvertinimas. Teismų sprendimų loginis nuoseklumas. Teismų sprendimų dviprasmiškumo ir neapibrėžtumo problema. Teismo sprendimų teisingumo kontrolė: struktūrinis holistinis požiūris. Teismo sprendimo naratyvumas.

6 tema. Teisės hermeneutika – teisės aiškinimo teorija. Sąvokos – aiškinimas, interpretacija, egzėgezė ir hermeneutika – teisiniame kontekste. Interpretacinė teisės teorija. Hermeneutinė teisės samprata.

7 tema. Pagrindiniai teisės aiškinimo būdai. Kalbinis (semantinis) teisės aiškinimas. Sisteminis teisės aiškinimas. Genetinis, teleologinis ir istorinis teisės aiškinimas. Lyginamoji teisėtyra ir lyginamasis teisės aiškinimas. Formalus loginis teisės aiškinimas. Sociologinis ir aksiologinis teisės aiškinimas (bendrieji teisės principai).

Studijų šaltiniai

Privaloma literatūra:

1. Alexy, R. (2005). *Teisinio argumentavimo teorija*. Monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
2. Baltrimas J., Lankauskas M. (2014). *Argumentavimas remiantis teisės principais: atkuriamasis ir plėtojamas būdai*. Vilnius.
3. Dworkin, R. (2005). *Teisės imperija*. Vilnius.
4. Galginaitis, J. (2002). Teisinė sistema ir jos pagrindinės sistemos kaip lyginamosios teisėtyros objektas. *Teisė*, 44, 31–41.
5. Gumbis, J. (2004). Diskrecija: teorinis požiūris. *Teisė*, 52, 40–51.
6. Gumbis, J. (2004). Diskrecija: socialinis požiūris. *Teisė*, 52, 52–61.
7. Gumbis J. (2018). *Teisinis argumentavimas: realistinis požiūris* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://web.vu.lt/tf/j.gumbis/wp-content/uploads/2018/04/Teisinis-argumentavimas.pdf> [žiūrėta 2023 m. vasario 14 d.].
8. Mackuvienė, E. (2010). Loginis metodas teisėje: sampratos problema. *Teisė*, 77, 126–145.
9. Mackuvienė, E. (2010). Teisinis samprotavimas: argumentacinis metodologinis požiūris. *Teisė*, 70, 102–118.
10. Mesonis, G. (2010). Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai. Monografija. Mykolo Romerio universitetas.
11. Mikelėnas, V.; Mikelėnienė D. (1999). *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius.
12. Murauskas D. (2021). Konstitucijos aiškinimo šaltiniai: minkštosios teisės (soft law) vieta. *Teisė*, 121, 98–114.
13. Lastauskienė, G. (2012). Korektiško teisės principų taikymo prielaidos. *Teisė*, 85, 45–60.
14. Lastauskiene, G. (2017). Sunki byla Lietuvos teismų požiūriu: religinio pobūdžio bylų pavyzdžiu. *Teisė*, 104, 75–89.
15. Šimašius, R. (2004). Teisės aiškinimas ir jo privalomumas. *Teisės problemos*, 44, 8–29.
16. Posner, R.A. (2004). *Jurisprudencijos problemos*. Monografija. Vilnius.
17. Vaičaitis, V. (2009). *Hermeneutinė teisės samprata ir konstitucija*. Vilnius: Justitia.

Rekomenduotinos papildomos literatūros šaltiniai:

1. Barak, A. (2006). Teisėjo vaidmuo demokratinėje valstybėje. *Konstitucinė jurisprudencija*, 1, 291–305.

2. Barak, A. (2005). Teismo diskrecijos prigimtis ir jos reikšmė vykdant teisingumą. *Justitia*, 57.
3. Berkmanas, T. (2004). Teismo aktyvumo kuriant ir aiškinant teisę plėtros tendencija. *Teisės problemos*, 44, 30–47.
4. Mikelėnas, V. (2009). „Interpretacinis žaismas“ arba kaip kurti teisę be parlamento. *Jurisprudencija*, 2(116).
5. Murauskas D. (2020). Dirbtinis intelektas priimant teismo sprendimą – algoritmų klasifikavimas remiantis teisinio kvalifikavimo stadijomis. *Teisė*, 115, 55–69.
6. Murauskas D. (2022). Teismo sprendimas – tai pasakojimas ar statistika? Konstitucinio Teismo sprendimo aiškumo standarto svarba skaitmenizuojant teismų procesus. Iš *Kelyje su Konstitucija* (2022). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/article/view/29805/28850> [žiūrėta 2023 m. vasario 14 d.].
7. Scalia, A., Gardner, B. A. (2012). *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts*. West.
8. Dworkin, Ronald. (2005). *Rimtas požiūris į teises*. Vilnius.
9. Hayek, F.A. (1998). *Teisė, įstatymų leidyba ir laisvė. I d. Taisyklės ir tvarka*. Vilnius.
10. Hayek, F.A. (1998). *Teisė, įstatymų leidyba ir laisvė. II d. Socialinio teisingumo mirazas*. Vilnius.
11. Hayek, F.A. (1999). *Teisė, įstatymų leidyba ir laisvė. III d. Laisvosios visuomenės politinė tvarka*. Vilnius.
12. Norminė medžiaga ir teismų praktika (atsakymus į egzamino klausimus ir praktinę užduotį rekomenduojama iliustruoti normine medžiaga bei teismų praktika).